

**KOMPARATÍVNY VÝSKUM JAZYKOVEJ KRAJINY
VYBRANÉHO AREÁLU Z RODOVEJ PERSPEKTÍVY****COMPARATIVE RESEARCH ON THE LINGUISTIC LANDSCAPE
OF THE SELECTED AREA FROM A GENDER PERSPECTIVE***PETRA JESENSKÁ***Abstract**

In this paper, the author investigates the multimodal features of the linguistic landscape of two specific urban areas, which she compares in order to determine the way in which language users apply generic masculine and/or other linguistic devices referring to the gender of persons. The study explains and interprets the acquired data findings from various points of view in order to clarify whether there are changes in language at the parole level regarding the gender, which must also be taken into account at the systemic level.

Keywords: linguistic landscape, gender stereotype, multimodal sign.

Abstrakt

Autorka sa v príspevku zaoberá skúmaním multimodálnych znakov jazykovej krajiny dvoch konkrétnych urbánných areálov, ktoré porovnáva s cieľom zistiť spôsob, s akým používatelia jazyka aplikujú generické maskulínium, príp. iné jazykové prostriedky odkazujúce na rod osôb. Štúdia vysvetľuje a interpretuje dané zistenia z viacerých možných hľadísk s cieľom zistiť, či v prípade rodu dochádza k zmenám v jazyku na parolovej úrovni, ktorú je nutné brať do úvahy aj na systémovej úrovni.

Kľúčové slová: jazyková krajina, rodový stereotyp, multimodálny znak.

Úvod

Empirické skúmanie dynamiky jazykovej krajiny (JK) Slovenska nadväzuje na celosvetový trend skúmania urbánneho priestoru megapolisu ako konceptu vytvoreného človekom pre človeka s mnohovrstevným zámerom, najmä však s cieľom komunikovať v rámci kooperatívneho princípu známeho u Gricea. Slovenská JK v porovnaní s inými krajinami nepozná pojem „veľkého mesta“ v globálnom význame. Mestá ako Bratislava, Košice, Banská Štiavnica, Komárno či Banská Bystrica, sa nemôžu v nijakom ohľade porovnávať s takými aglomeráciami ako sú Londýn, Mníchov, Toronto či Tokio, teda mnohomiliónové mestá známe ako „cities“, v ktorých takéto skúmania prebiehajú a prinášajú prínosné výsledky na viacerých úrovniach týkajúce sa rozloženia mocenských síl, JK z pohľadu nositeľov jazyka, zrozumiteľnosti komunikovania priestoru s cieľovou skupinou, použitia a vnímania oficiálnej i neoficiálnej štruktúry multimodálnych znakov (tzv. signov), resp. nosičov nachádzajúcich sa v JK spomínaných veľkomiest a pod.

Výskum JK slovenských miest prebieha od začiatku milénia a výskumná pozornosť sa postupne posúva od všeobecných atribútov (Gašová, 2021; Jesenská, 2020; Jurčáková, Štefaňáková, 2021; Lauková, 2020; Lauková, Molnárová, 2021; Satinská, 2014; Molnárová, 2021) k špecifickým črtám skúmania urbánných areálov (Štefaňáková, 2020). Inými slovami, skúmanie bazálnej klasifikácie (oficiálne vs neoficiálne znaky, mono/bi/tri/multilingválnosť a pod.) a deskripcie všeobecných charakteristík multimodálnych znakov (signov) a nosičov (typ nosiča, spôsob jeho inštalácie, rozsah fontu, akosť materiálu atď.) umiestnených v urbánnom priestore ustupujú do úzadia s cieľom tematizovať skúmanie konkrétnych parciálnych aspektov JK, napr. obrazných pomenovaní (Jurčáková, 2020), použitia lokálnych nárečí ako nástroja

expresivizácie (Krško, 2020), kontextu textu a obrazu vo vizuálnej semiotike (Lauková, 2020), priezvisk v logonymách JK (Molnárová, 2020), vplyvu nových médií a technológií na dynamiku JK (Bajusová, 2021), rodový aspekt JK (Štefaňáková, 2020a,b), využitie JK v pedagogickej praxi (Jesenská, 2021a) až po kognitívne a pragmatické aspekty JK (Dobrik, 2021) a pod. Väčšina takto zameraných slovenských výskumov prebieha v súčasnosti v Banskej Bystrici, Banskej Štiavnici, Bratislave a v Komárne v rámci projektu *APVV-18-0115 Jazyk v meste – dokumentácia multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy* (viac o projekte pozri štúdiu Molnárová, Lauková, 2021).

Rod a jazyková krajina

Nerodíme sa ako muži a ženy, ale postupne sa nimi stávame s ohľadom na platné spoločenské normy a konvencie, od ktorých sa odvíjajú očakávania v súvislosti so správaním (vyjadrovaním, oslovovaním, názormi a pod.), obliekaním, vizážou a pod. (Cviková, 2003). Rod predstavuje výrazný spoločenský konštrukt, ktorý výrazne ovplyvňuje život účastníkov komunikácie.

Jazyková krajina je nová dynamicky sa rozvíjajúca lingvistická antropocentrická subdisciplína zameraná multidisciplinárne na vedné odbory využívajúce „postupy skúmania systémovej lingvistiky, sociolingvistiky, pragmalingvistiky, multimodálnej sémiotiky, histórie, geopolitiky a pod.“ (Jesenská, 2021a, str. 111). Ústredným pojmom skúmania sa stáva krajina. Ide o nazeranie na krajinu prostredníctvom znakov a symbolov, ktoré človek zámerne vytvoril a ktorými sa neustále z rozličných dôvodov obklopuje. „*Signifikantnú rolu pri tom plní kontext, situácia, čas a priestor*“ (Jesenská, 2021a, s. 111).

Úlohou JK je prostredníctvom multimodálnych znakov „komunikovať“, informovať, apelovať, prezentovať a pod. konkrétnu informáciu tak, aby sa dostala k čo najširšiemu okruhu používateľov jazyka (príp. jazykov). Multimodalita znaku ako základnej jednotky JK spočíva v aplikácii jazyka (fontu) a iných prostriedkov vo forme loga, obrázku, farby (často ako nositeľa významu), tvaru, materiálu (papier, plast, drevo, sklo atď.), spôsobu inštalácie (pouličný voľne stojaci pútač, vývesný štít, plagát, nálepka, busta) a pod. (porov. Jesenská, 2021b).

Pod „jazykovou krajinou“ už dávno nerozumieme len používanie jazyka, resp. jazykových znakov, ale aj ostatných zložiek krajiny, ktoré „komunikujú“ s percipientom. Bauko (2019) sám nepoužíva termín JK, ale odkazuje na propriálno-semiotický obraz krajiny tvorený propriami (najmä však antroponymami, toponymami a chrématonymami), ktoré sa nachádzajú „na menných tabuliach, nápisoch na verejnom priestranstve, rôznych plochách (napr. plagátoch, budovách, náhrobných kameňoch, tablách) i extralingválne znaky (napr. fotky, sochy, emblémy, kresby), ktoré poukazujú na vlastné mená“ (Bauko, 2019, s. 138). V urbánom priestore si tak Bauko všíma nielen jazyk, ale aj mimojazykové znaky a symboly. Z tohto vnímania JK, resp. podľa Bauku „propriálno-semiotického obrazu krajiny“, vychádzame pri našom výskumnom snažení a chápaní danej problematiky aj my.

Cieľ výskumu

Hlavným cieľom je zistiť spôsob narábania s jazykovými a inými (obraznými a pod.) prostriedkami s ohľadom na aplikáciu generického maskulína vo vybranom verejnom priestore zvoleného intravilánu mesta s následnou komparáciou so situáciou v inom urbánom priestore v typologicky a situačne podobnom prostredí.

Cieľom bolo tiež zistiť, či vo vybranom urbánom areáli dochádza ku kultivovaniu jazyka prostredníctvom jeho scitlivovania na báze rodu, resp. či používatelia jazyka nekriticky uplatňujú generické maskulínium alebo či pristupujú k problematike aktívnym spôsobom. Neočakávali sme nadužívanie generického maskulína ale neočakávali sme ani jeho vypustenie. Domnievame sa, že s ohľadom na rozkolísanosť generického maskulína používateľa jazyka využívajú všetky známe prostriedky na referencie rodu osôb oboch pohlaví v oboch skúmaných areáloch.

Predmet a zameranie výskumu

Výskum sa uskutočnil v dvoch mestách: v Košiciach a v Banskej Bystrici. Košice sú po hlavnom meste druhým najväčším mestom na Slovensku, kým Banská Bystrica je v poradí šiesta (tab. 1 nižšie). Štatistické údaje pochádzajú z r. 2021 z oficiálnych stránok oboch miest. Presnejšie, výskumná pozornosť sa sústredila na konkrétne areály v oboch mestách (pozri skúmané areály nižšie).

V prípade oboch spomínaných miest ide o dynamické mestá zaujímavé pre život mladých a aktívnych ľudí aj s ohľadom na možnosti štúdia (v oboch sa nachádzajú univerzity a iné vzdelávacie inštitúcie), pracovné príležitosti, kultúrne, športové či iné podnetné podujatia v rôznych obdobiach roka.

Urbánny priestor	Počet obyvateľov	Rozloha mesta
Košice	229 040	243,7km ²
Banská Bystrica	75 300	103,4 km ²

Tabuľka 1 Košice a Banská Bystrica (Zdroje: <https://www.kosice.sk/mesto/charakteristika-mesta>, <https://www.banskabystrica.sk/>)

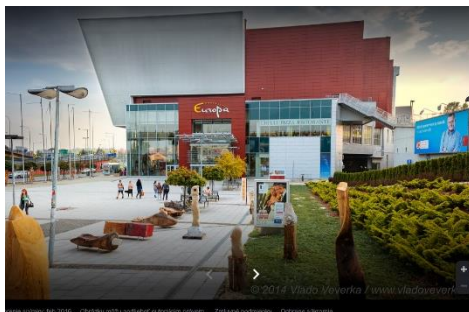
Predmetom výskumu sa stali neoficiálne komerčné multimodálne znaky (signy) a nosiče pracovných inzerátov a reklamných pútačov, vývesných štítov, plagátov a nápisov s apelatívnou a informatívnou funkciou. Multimodálne signy sme vybrali s konkrétnou intenciou rekognoskovať a do výskumu zaradiť signy s rodovou referenciou. Predmetom nášho záujmu sa stali rodovo podmienené jazykové a iné znaky (signy, symboly a pod.) v danom kontexte vybraného priestoru. Výskum prebiehal v komerčne exponovanom urbánnom priestore navštevovanom na každodennej báze. Išlo o bansko-bystrické nákupné centrum *Europa shopping center* (ESC, *Európa*) a košické centrum podobného rozsahu i zamerania nazvané *Atrium Optima* (AO, *Optima*). V danom priestore areálu sme si všimli zastúpenie maskulína, feminína ako aj ostatných (najmä morfológicko-lexikálnych a obrazových) prostriedkov na označenie osôb v konkrétnom situačnom kontexte.

Skúmané areály – ESC a AO

V prípade oboch areálov ide o priestor, ktorý je domácej klientele veľmi dobre známy pre rôznorodosť a atraktivitu možností vyžitia voľno-časových aktivít pre všetky vekové skupiny. V oboch areáloch sa nachádzajú rozmanité obchodné prevádzky – potraviny, drogérie, obuv, odevy, elektronika, kníhkupectvá, klenoty, bižutérie a pod. V oboch sa nachádzajú rozmanité služby bánk, stánkov mobilných operátorov, servisy výpočtovej techniky, čistiarne odevov, kinosály, reštaurácie, kaviarne, detské kútiky a pod. (Jesenská, 2022). Oba areály sú komerčne značne exponované, čo je spôsobené aj dlhými otváracími hodinami od 9.00 ráno do 21.00 hod. večer. Bansko-bystrická *Európa* (pozri obr. č. 1) s rozlohou 32 500 m² a viac ako 160 prevádzkami bola verejnosti sprístupňovaná postupne, a to priebežne od roku 2005 a 2006. Úplne bola *Európa* návštevníkom sprístupnená až v roku 2007, kedy bolo pre návštevníkov nákupného centra dokončených a sprístupnených všetkých šesť kinosál na najvyššom podlaží ([https://sk.wikipedia.org/wiki/Europa_Shopping_Center_\(Banska_Bystrica\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Europa_Shopping_Center_(Banska_Bystrica))).

Zaujímavosťou je zmena prístupu domáceho obyvateľstva k *Európe*. Kým v minulosti (najmä počas výstavby) hodnotili dané centrum skôr negatívne, po spustení prevádzky si na centrum zvykli tak výrazne, že sa historické centrum na istý čas vyľudnilo a magistrát musel túto situáciu riešiť rôznymi opatreniami a podnikateľsko-kultúrnymi zámermi, ktoré by prilákali ľudí „späť do mesta“.

Výhodou oboch areálov v porovnaní s historickým centrom „pod holým nebom“ je možnosť venovať sa rôznorodým aktivitám „pod jednou strechou“ v klimatizovanom a komfortnom prostredí, čo uspokojivo saturuje požiadavky moderného človeka.

Obrázok č. 1 Európa shopping center v Banskej Bystrici (Zdroj: archív autorky, 2022)

Obrázok č. 2 Atrium Optima v Košiciach (Zdroj: archív autorky, 2022)

Košická *Optima* (obr. č. 2) s rozlohou 53 300 m² a viac ako 175 prevádzkami bola otvorená už v roku 2002 (<https://sk.wikipedia.org/wiki/Optima>). Za rozdielom v rozlohe v prospech *Optimy* treba hľadať rozlohu mesta a počet obyvateľov (pozri tabuľku 1 vyššie).

Použité výskumné metódy a predpoklady

Pri výskume multidisciplinárnej JK sa ako efektívna osvedčila kombinácia viacerých výskumných metód vrátane pozorovania, identifikácie a rekognoskácie skúmaného areálu s cieľom zberu dát fotografických záznamov v elektronickej forme uložených vo forme JPG. Na zber dát bolo použité dostupné mobilné zariadenie Apple XR pre jeho relatívne vysokú kvalitu projekcie, dostupnosť a jednoduchú ovládateľnosť s možnosťou ukladania dát v autorkinom archíve pre potreby ďalšieho výskumného spracovania (Jesenská, 2022). Zber dát prebiehal v období jari a jesene v roku 2022, teda v čase doznievajúcich protipandemických opatrení. Tento fakt mal nezanedbateľný vplyv na zber dát, a teda aj na priebeh a výsledky zistení. Do výskumného procesu sme prizvali aj pomocnú výskumnú silu za účelom zberu dát a ich následného spracovania. Bezpodmienečnou podmienkou zaradenia dát do výskumu bolo kritérium viditeľnosti a čitateľnosti všetkých častí skúmaného multimodálneho znaku.

Identifikácia rodu alebo prípadných rodových stereotypov či rodovej inklúzie alebo neutralizácie v jazykovej a obrazovej rovine predchádzala kvalitatívnej analýze s následnou interpretáciou výsledkov s úmyslom vyvodenia konkrétnych záverov. Interpretovaná škála konkrétnych prípadov sa ukázala byť pomerne široká, resp. nejednoznačná v závislosti od aplikovaného prístupu (prostredníctvom systémovej lingvistiky, feministickej lingvistiky a pod.).

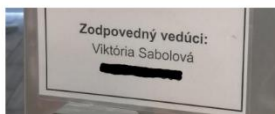
Zozbierané údaje z oboch skúmaných areálov boli podrobené kvalitatívnej analýze s následným cieľom komparácie dát (pozri zistenia nižšie).

Predpokladali sme, že nedôjde k výlučnému použitiu generického maskulina. Predpokladali sme tiež, že používatelia jazyka zvolia aktívny a moderný prístup vo vzťahu k iným možnostiam vyjadrenia rodu, napr. prostredníctvom inklúzie, príp. neutralizácie rodu.

Výskumné zistenia kvalitatívnej analýzy a komparácia

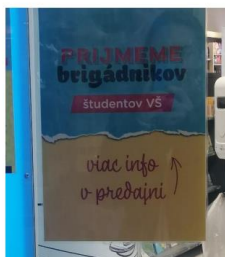
JK oboch areálov vykazovala niektoré spoločné črty. Rodovosť, ktorá bola súčasťou nášho výskumného zámeru. Zároveň situácnosť a jasný kontext – komerčné, teda neoficiálne, multimodálne znaky s jasnou apelatívnou funkciou adresované klientele alebo na potenciálne osadenstvo pracovnej skupiny či kolektívu. JK oboch areálov vykazovala monolingválnosť v prospech slovenského jazyka, čo zodpovedá etnickému zloženiu obyvateľstva na danom území: viac ako 94 % slovenskej populácie v Banskej Bystrici (https://sk.wikipedia.org/wiki/Banská_Bystrica) a necelých 76 % v Košiciach (<https://sk.wikipedia.org/wiki/Košice>) podľa posledného sčítania obyvateľstva. V kontexte skúmaných areálov boli zistené nasledovné skutočnosti: použitie generického maskulina (a to v mnohých prípadoch, hoci kvantitatívna analýza nezodpovedala nášmu výskumnému zámeru), aplikácia inkluzívneho prístupu oboch rodov, explicitná verbalizácia ženského rodu ako ja rodová neutralizácia.

Generické maskulinum bolo použité v ESC (Banská Bystrica) aj v AO (Košice), a to v prípadoch ako „vážení zákazníci“, „naši predavači“, „katalánski autori“, „asistent predaja“, „člen klubu“, „členovia“, „zodpovedný vedúci“ a pod. Išlo o prevádzky Panta rhei („katalánski autori“, „naši predavači“), Datart („vážení zákazníci“), Ermaan („hľadáme asistenta predaja), H & M („naši členovia“), CCC v prípade bansko-bystrickej ESC. V košickej AO bolo výlučne použité generické maskulinum v prevádzkach ako Triumph („vážení zákazníci“), detský kútik („zodpovedný vedúci“, pozri obr. č. 3 nižšie), Ermaan („hľadáme brigádnikov“, „hľadáme asistenta predaja“), Albi („prijmeme brigádnikov, študentov VŠ“).

Obrázok 3 Nápis v detskom kútiku v AO v Košiciach (Zdroj: archív autorky, 2022)

Väčšina inzertných komunikátov predstavovala „čierne (grafémy) na bielom“ podklade s niektorými málo výnimkami. Toto možno demonštrovať na príklade prevádzky Albi v košickej AO (obr. č. 4), ktorá použila modro-žlté farebné podložie s jasným inzertným zámerom osloviť najmä potenciálnych ukrajinských „študentov VŠ“, ktorí by sa zamestnali ako „brigádnici“ v ich prevádzke. Plurál indikuje pracovné príležitosti pre viacerých záujemcov.

Obrázok 4 Albi v AO v Košiciach (Zdroj: archív autorky, 2022)

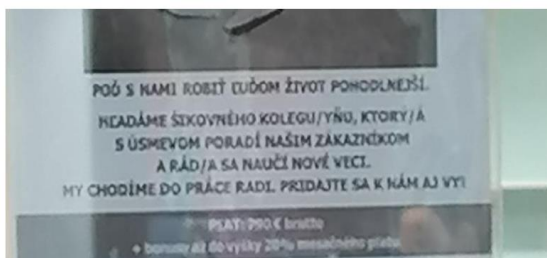
V jednom prípade sme v bystrickej Európe narazili na reklamný pútač poistenia Kooperatívy vykazujúci zjavný rozpor v semiotike jazyka a obrazu (obr. 5 a obr. 6). Komunikát „Nikdy neviete, na aký typ vodiča narazíte“ jasne odkazuje na generické maskulínium (zahrňujúce maskulínium i femínium), avšak referenciu možno chápať aj ako odkaz na maskulínium podčiarknuté gramatickým rodom v celej syntagme „...aký typ vodiča...“.

Obrázok 5 Reklamný pútač v ESC v Banskej Bystrici (Zdroj: archív autorky, 2022)

Obrázok 6 Detail reklamného pútača v ESC v BB (Zdroj: archív autorky, 2022)

Inkluzívny prístup zahrňujúci odkazy na obe pohlavia zvolila ESC aj AO. V prípade ESC napríklad Lara bags („hľadáme asistenta / asistentku predaja“), Ševt („prijmeme brigádnika/čku VŠ) alebo Ecco („Voľná pozícia asistent/ka predaja“, „kolega/yňa“, „ktorý/á sa rád/a učí nové veci“ – pozri obr. 7 a 8). V prípade AO používa inklúziu oboch rodov v jazyku A3 sport („prijmeme brigádnikov, brigádničky“), Viwien („prijmeme holičku/a“, kaderníčku/a).

Obrázok 7/8(detail) Ecco v Banskej Bystrici (Zdroj: archív autorky, 2022)

Explicitná verbalizácia ženského rodu: Ako Dráčik („prijmeme predavačku) postupovali aj iné košícké prevádzky uprednostňujúce pri prijímaní ženy, napr. Paco Romano („prijmeme asistentku predaja) alebo Tescoma („prijmeme brigádničku“). V bystrickej Európe takto postupovala len jedna prevádzka počas zebra dát, a to Bibi dekor („prijmeme brigádničku-študentku“) známu svojim dlhodobým nemenným postojom.

Rodová neutralizácia sa vyskytla v prípadoch výrazov člen alebo členovia či osoby, napr. v H & M („staňte sa členom“) alebo CCC („pre členov klubu poltopánky“) v ESC, avšak tento prístup sa uplatňoval skôr výnimočne.

Interpretačné a diskusné podložie získaných dát

Monolingválnosť nápisov súvisí so spomínanou slovenskou národnosťou recipientov, ale aj s faktom, že ide o špecifické komunikáty – inzeráty pracovných ponúk, ktoré sú neoficiálnymi multimodálnymi znakmi, avšak rešpektovanie Zákona o štátnom jazyku z r. 1995 novelizovanom v r. 1996 je pre prevádzky záväzné.

Prípady použitia generického maskulína, teda uprednostnenia mužského rodu na úkor ženského rodu a tým zneviediteľnenia žien v jazyku sa vyskytli častejšie než sme očakávali. V niektorých prípadoch dokonca v špecifických prípadoch dochádzalo k rozporu v rode, napr. v AO v Košiciach v prípade „zodpovedného vedúceho“, ktorého funkciu zastávala žena (obr. č. 3).

Zaznamenali sme prípad rozporu v semiotike jazyka a obrazu (obr. 5 a 6) pri použití generického maskulína („nikdy neviete, na aký typ vodiča narazíte“) s obrazovou prílohou mladej ženy-„vodiča“, ktorá zjavne vykazuje črty úzkosti a fobie (pravdepodobne) zo šoférovania. Hoci jazyk preferuje gramatické generické maskulínium, „reč“ obrazu má za úlohu umocniť negatívny rodový stereotyp o nekompetentnosti žien za volantom. Poistenie pokrývajúc prípadné škody spôsobené pri dopravnej nehode by mali apelovať na mladých vodičov, ktorí štatisticky dlhodobo spôsobujú dopravné nehody najčastejšie najmä pod vplyvom nedisciplinovanej jazdy. Nie sú to teda (mladé) ženy-vodičky, ale muži, resp. mladí muži-vodiči, na ktorých by sme si na cestách mali dávať pozor. Tento fakt podporujú aj množiace sa prípady bezohľadnej jazdy mužov-vodičov pod vplyvom návykových látok (či už alkoholu alebo drog) v októbri 2022 (Bratislava, Čadca atď.), z ktorých najtragickjším bol náraz vodiča automobilu do nič netušiacich čakajúcich ľudí na zastávke MHD na Zochovej ulici v Bratislave s následnou smrťou piatich mladých ľudí vo veku 19 – 21 rokov cestujúcich na vysokoškolský internát. Ženy-vodičky sa podľa štatistík správajú zodpovednejšie a jazdia bezpečnejšie a disciplinovanejšie v porovnaní s mužmi-vodičmi.

Inkluzívny prístup prostredníctvom explicitných odkazov na mužov i ženy sme zaznamenali v oboch skúmaných areáloch (pozri vyššie). Špecifikom bola odvolávka na maskulínium na prvom mieste pred lomkou (v prípade ESC nikdy nie opačne) a feminínium niekedy fungovalo ako akýsi doplnok v podobe morfémy (-ka, -a), čo možno vysvetliť ekonomizáciou prejavu. V prípade AO sme zaznamenali aj opačný prístup (ako doplnok fungovala morféma referujúca na maskulínium), čo vysvetľujeme preferenciou prijímania ženských pracovníčiek (holička, kadernička).

Prípady výlučného použitia feminína v textoch komunikátov interpretujeme ako pozitívnu diskrimináciu s cieľom vyhovieť klientele, ktorá uprednostňuje v špecifickým prevádzkach zamestnankyne pred zamestnancami (Dráčik v Košiciach, Bibi dekor v Ban. Bystrici a pod.). Pracovné ponuky zacielené na ženské pohlavie možno vysvetliť aj predpokladom pre vykonávanie zamestnania ženami.

Ako rodovo neutrálne pôsobili komunikáty „staňte sa členom“ či „pre členov klubu“, avšak „členky“ spomenuté neboli. Z pozície ženskej skúsenosti či feministickej lingvistiky možno daný prístup hodnotiť ako preferovanie generického maskulína na úkor feminína.

Záver

Zber dát JK ESC (BB) a AO (Košice) prebiehal počas doznievajúcich protipandemických opatrení na jar a počas jesene roku 2022. Výskum ukázal silné prepojenie jazykovej stránky JK s vizuálnym aspektom multimodálneho znaku, ktorý sa môže nachádzať v sémantickom rozpore so semiotikou parolového jazyka.

Záverom možno konštatovať, že prevádzky v skúmaných areáloch uprednostňovali odporúčané generické maskulínium na úkor zneviditeľnenia žien v jazyku. Na druhej strane boli zaznamenané prípady inkluzívneho prístupu cez lomku podľa binárneho modelu maskulínium/feminínium, príp. maskulínium/feminínna morféma (ESC, AO). V prípade AO sa vyskytli špecifické prípady výmeny komponentov modelu feminínium/maskulínium. Rodovo neutrálne prípady sa v predmetnom areáli v podstate nevyskytovali. Celkovo možno interpretovať prístup k jazyku odrážajúci sa v jazykovej krajine ako posun od pasívneho a výlučného prijímania (resp. používania) generického maskulína k aktívnemu prístupu zohľadňovania ženskej skúsenosti, ktorý sa odráža v aplikovaní feminína alebo inkluzívneho modelu maskulínium/feminínium, príp. opačne.

Výskum ukázal, že prevádzky používali slovenské monolingválne komunikáty s ohľadom na národnostnú skladbu obyvateľstva (teda potenciálnych recipientov) v kontexte apelatívnej funkcie inzertných nosičov uprednostňujúcich ekonomizáciu prejavu a v niektorých prípadoch ústiach do diskriminácie jedného z pohlaví (najmä žien). Apelatívne neoficiálne parolové komunikáty v oboch skúmaných areáloch dokážu efektívne a ekonomicky vyjadriť svoje požiadavky prostredníctvom multimodálnych znakov určených ostatným používateľom jazyka.

Na predmet výskumu je možné nadviazať uvažovaním nad vizuálnou semiotikou zobrazenia žien a mužov na reklamných pútačoch rozmiestnených v oboch skúmaných areáloch a porovnať aplikáciu vnímania mocenských vzťahov a štruktúr podmienených rodom.

Zoznam citovanej literatúry

BAJUSOVÁ, M. 2021. Vplyv nových médií a technológií na jazykovú krajinu Banskej Štiavnice. In: *ĎURICOVÁ, A., LAUKOVÁ, J. (Eds.) 2021. Od textu k prekladu XV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníkov a prekladateľů, s. 6 – 17.

BAUKO, J. 2019. Propriálno-semiotický obraz bilingválnych obcí Slovenska. In: *CHOMOVÁ, A., KRŠKO, J., VALENTOVÁ, I. (Eds.) 2019. Konvergenca a divergenca v propriálnej sfére. 20. slovenská onomastická konferencia*. Bratislava: Veda, 2019, s. 138 – 148.

CVIKOVÁ, J. 2003. Nerodíme sa ako ženy a muži. In *Ružový a modrý svet. Rodové stereotypy a ich dôsledky*. (ed. J. Cviková a J. Juráňová) Bratislava: Záujmové združenie žien Aspekt, 2003, s. 9-46.

DOBRÍK, Z. 2021. Kognitívne a pragmatické aspekty jazykovej krajiny. In: *ĎURICOVÁ, A., LAUKOVÁ, J. (Eds.) 2021. Od textu k prekladu V. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníkov a prekladateľů, s. 18 – 23.

GAŠOVÁ, Z. 2021. Rozmanitosť jazykovej krajiny Bratislavy. In: *ĎURICOVÁ, A., LAUKOVÁ, J. (Eds.) 2021. Od textu k prekladu XV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníkov a prekladateľů, s. 24 – 32.

KRŠKO, J. 2020. Lokálne nárečie ako nástroj expresivizácie v jazykovej krajine (na príklade Banskej Bystrice). In: *ĎURICOVÁ, A. (Ed.) 2020. Od textu k prekladu XIV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníkov a prekladateľů, s. 36 – 46.

JESENSKÁ, P. 2021a. Jazyková krajina v pedagogickej praxi. In: *SLATINSKÁ, A. (Ed.) 2021. Teória a prax prípravy budúcich translatoológov a učiteľov anglického jazyka III. Zborník recenzovaných príspevkov z Medzinárodnej online konferencie konanej v dňoch 8. – 9. septembra 2021. Banská Bystrica: A Grafik, spol. s.r.o. v spolupráci s KAA FF UMB v BB*, s. 111 – 115.

JESENSKÁ, P. 2022. Pár poznámok k prezentovaniu žien v jazykovej krajine vybraného areálu. In: *ĎURICOVÁ, A. (Ed.) 2022. Od textu k prekladu XVI. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníkov a prekladateľů, s. 24 – 33.

JESENSKÁ, P. 2021b. Skúmanie základnej jednotky jazykovej krajiny. In: *ĎURICOVÁ, A., LAUKOVÁ, J. (Eds.) 2021. Od textu k prekladu XV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, s. 45 – 51.

JESENSKÁ, P. 2020. Úvodné poznámky na margo výskumu jazykovej krajiny Národnej ulice v Banskej Bystrici. In: *ĎURICOVÁ, A. (Ed.) 2020. Od textu k prekladu XIV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, s. 24 – 28.

JURČÁKOVÁ, E. Obrazné pomenovania v jazykovej krajine mesta Banská Bystrica. In: *ĎURICOVÁ, A. (Ed.) 2020. Od textu k prekladu XIV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, s. 29 – 35.

JURČÁKOVÁ, E., ŠTEFAŇÁKOVÁ, J. 2021. Námestie SNP V Banskej Bystrici ako objekt skúmania jazykovej krajiny. In *Lingua et vita: vedecký časopis pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie* Fakulty aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave. ISSN 1338-6743, 2021, roč. 10/2, č. 20, s. 18 – 32.

LAUKOVÁ, J. 2020. Kontext textu a obrazu vo vizuálnej semiotike jazykovej krajiny mesta Banská Bystrica. In: *ĎURICOVÁ, A. (Ed.) 2020. Od textu k prekladu XIV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, s. 47 – 54.

LAUKOVÁ, J., MOLNÁROVÁ, E. 2021. Možnosti výskumu jazykovej krajiny (na príklade mesta Banská Bystrica). In *Lingua et vita: vedecký časopis pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie* Fakulty aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave. - Bratislava: Ekonomická univerzita, 2021. Roč. 10/2, č. 20 (2021), s. 43-51.

MOLNÁROVÁ, E. 2021. Multimodal aspects of the Banská Bystrica linguistic landscape. In: *AD ALTA*, Vol. 11, Issue 01 (11/01), June, 2021, str. 209 – 213. DOI number: doi.org/10.33543/1101

MOLNÁROVÁ, E. 2020. Priezviská v logonymách (na príklade jazykovej krajiny Banskej Bystrice). In: *ĎURICOVÁ, A. (Ed.) 2020. Od textu k prekladu XIV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, s. 60 – 66.

SATINSKÁ, L. 2014. Jazyková krajina Bratislavy. In: *PATRÁŠ, V. (Ed.) 2014. Polarity, paralely a prieniky jazykovej komunikácie : zborník príspevkov z 8. medzinárodnej vedeckej konferencie o komunikácii konanej 6. – 7. 9. 2012 v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: Belianum, 2014, s. 157-167.

ŠTEFAŇÁKOVÁ, J. 2020a. *Rodovo symetrický jazyk v slovenskom a nemeckom jazykovom prostredí v kontexte európskej rodovej politiky a gender mainstreamingu*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2020, 346 s.

ŠTEFAŇÁKOVÁ, J. 2020b. K rodovo vyváženému jazyku a jeho uplatňovaniu v súčasnej jazykovej krajine (Na príklade oznamov s aktuálnymi hygienickými opatreniami v súvislosti s pandemiou Koronavírusu v Banskej Bystrici a Mníchove). In: *ĎURICOVÁ, A. (Ed.) 2020. Od textu k prekladu XIV. 2. časť: Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, s. 67 – 85.

<https://www.banskabystrica.sk/>

<https://www.kosice.sk/mesto/charakteristika-mesta>

Príspevok vznikol v rámci riešenia grantového projektu APVV-18-0115 *Jazyk v meste – dokumentácia multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy*.

Kontakt

Doc. PaedDr. Petra Jesenská, PhD.
Univerzita Mateja Bela
Filozofická fakulta
Katedra anglistiky a amerikanistiky
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
Email: petra.jesenska@umb.sk